

על חיי הספורט בקובל היהודית עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה ב- 1.9.1939

ד"ר מרדכי זיו (ליברזון)

המבשר של תחיית הספורט על כל ענפיו בקובל היהודית היה **לוסיה חודורוב**. הוא ייסד את התאים הראשונים של השומר הצעיר לפי הדגם של הסקאוטים הבריטיים ויתר אירופה, לפי הבנתו והנהגתו של גנרל באדן פאוול: תלבושת אחידה מבד אפור, חולצה עם שרוולים קצרים ומכנסיים קצרות ועניבה במספר גוונים: ירוק, סגול, כתום וכן לולאה על העניבה וכובע סקאוטי מיוחד עם נוצה. הבנות גם הן עם תלבושת נשית וברטים על הראש. התנועות הציוניות בקובל אירגנו טיולים לטבע. ליערות, שדות וחופי הנהר טוריה. מסביב לעיר קובל היו יערות עבותים: הורודולץ, זילונה, וולקה. במחנאות התקיים משטר מיוחד ופעילות ספורטיבית בהרבה ענפי ספורט. כדור-רגל, כדור-עף, התעמלות עשירה. הסיסמא היתה "נפש בריאה בגוף בריא", לפי המסורת האולימפית של יוון ורומא.

"חשמונאה" קובל נולדה בשנת 1928, כהמשך טבעי בהתפתחות חיי הספורט בעיר. נרכש מגרש רחב ממדים על כרי הדשא האין-סופיים לאורך נהר הטוריה. נבנו כל המתקנים הנדרשים לכדור-רגל. ספסלים רב-קומתיים, משרדים, מגרשי ספורט לאתלטיקה קלה, מקפצות, מגרש לכדור-עף וכדור-סל. פינג-פונג, מסלולי ריצה של 4-6-10 ק"מ מסביב למגרש הכדור-רגל. עם השנים נפתח סניף לצעירים בכל ענפי הספורט, במיוחד לכדור-רגל. אני אישית נרשמתי כחבר "חשמונאה" הצעירה בהיותי בגיל 13-14 ותלמיד בגימנסיה "תרבות". המורים שלי בכדור-רגל היו מטובי השחקנים מליגה א' כגון מושקה פרידמן- בוגר גימנסיה "תרבות", איזו/ישראל מרין- בוגר גימנסיה "קלרה ארליך", לוניה גורין- בוגר גימנסיה פולנית ע"ש סלובצקי, יאשה גבירצמן הקפטן של "חשמונאה" לדורותיה. נרכש מועדון רחב ממדים להתעמלות בעיר. התנהלו פגישות בתרגילי התעמלות שוודית ופינית בשעות היום וגם בערבים עד 23.00 בניהולו של המורה והמחנך להתעמלות אהרון גיידיס.

כדורגלנים מצטיינים היו **יוסקה וזה**, **מוטליה ארבייטמן**, **מוטליה גלר**, **יאשה גבירצמן**, **ישראל-איזו מרין**, **לוניה גורין**, **מושקה פרידמן**. היו שוערים מבריקים, ביניהם גם היה תקופה ארוכה לא יהודי, קולקה חמולרסקו שבא משורות הכדור-רגל הצבאי של קובל KKS, הסניף של הצבא בקובל עד 1939.

קבוצה די גדולה של כדורגלנים עלו ארצה ב- 1935 למכבייה השנייה. כולם נשארו בארץ, התחתנו והקימו משפחות בארץ. בנו של המורה להתעמלות אהרון גיידיס- ד"ר **מרק גיידיס** ורעייתו לוסיה עם האמא **שרה רויטנברג**, אשת אהרון המורה לספורט, גרים בישראל. להם גם שתי בנות- נכדות. אהרון נפטר ברוסיה. הבת של לוניה ואשתו שורה גורין- נעמי גרה בחיפה. הוריה נפטרו. יאשה גבירצמן עלה ארצה בשנת 1935 למכבייה השנייה, נשאר והתחתן עם **נעמי קיווק** מקובל. שניהם לא בחיים. איזו-ישראל מרין, הקשר השמאלי הגדול של "חשמונאה" קובל, בא עם המכבייה השנייה ב- 1935, הקים משפחה. רעייתו מבית **רויטר** מקובל, גרה בירושלים. בנם יחידם פרופ' מרין- מנתח לב מפורסם. יוסקה וזה עלה ארצה עם קום המדינה. הקים משפחה, שרת בצה"ל בחיל התותחנים בדרגת סגן-אלוף, נפטר.

אזכור עוד שחקני "חשמונאה" מפורסמים, כגון האחים **דויד רויטר** ואחיו הצעיר שמוש'. באו עם המכבייה השנייה, הקימו משפחות, תרמו לבניין הארץ והקמת המדינה. חברי "חשמונאה" באו מכל שכבות העם בקובל, החל מתלמידי ובוגרי הגימנסיות ועד לעובדים ובעלי המלאכה מכל ענפי המשק בעיר. **ראובן פל**, נגר, חלוץ מרכזי מבריק היה אחד מהמוצלחים שבכדורגלנים.

המשחקים התנהלו גם במישור הבין-עירוני, בין קבוצות יהודיות מערים שונות כמו רובנה, לוצק, דובנו, ובין קבוצות פולניות מכל ווהלין.

לקראת פרישתו של קפטן הקבוצה בקובל, יאשה גבירצמן – באה למשחק חגיגי קבוצת הכדור-רגל המפורסמת "הכוח וינה"- אלופת אוסטריה. המשחק נגמר בתוצאה 11:1 לטובת "הכוח וינה". הגול היחידי שהובקע לטובת יאשה גבירצמן הקפטן הפורש של שבוצת קובל. נוטים לספר, כי למען יאשה החלוץ המפורסם של "חשמונאה" קובל והפורש בכבוד- הווינאים פתחו את שערם פעם אחת! המעמד כולו היה חגיגי אמת גדולה! התזמורת ניגנה את "התקווה", את ההמנון האוסטרי וההמנון הפולני. חצי שנה לפני המשחק רכשתי לי את הכרטיס...

נקדיש כמה מילים גם לענף ספורט כמו האגרוף. המדריך היה אהרון גיידס המוזכר לעיל. המועדון היה כסניף "נורדיה". פעם בא לקובל אגרוף מפורסם שבתאי רוטהולץ, אלוף פולין במשקל נוצה. הוא היה אלוף פולין כולה ואלוף בין-לאומי. נספה בשואה בוורשה.

כמה מילים לענף האופניים: היו התחרויות לאורך כבישי קובל וכבישי ווהלין, מאות קילומטרים נמשכו. מסלולים וכן תחרויות התקיימו גם בשטחי ההרים הקרפטים והטטרים.

עם הזמן נפתח ענף הפינג-פונג בכל בתי הספר והגימנסיה וכן בכל הסניפים של המפלגות היו שולחנות פינג-פונג. התמסרתי גם לענף זה. והיו תחרויות בשחייה בנהר הטוריה שבעיר. הנוער היהודי התבלט גם בענף זה.

תהילה וכבוד לספורטאי יהודי קובל שהיו ואינם עוד!

קבוצת "חשמונאה" 3.5.1932 במשחק נגד הכוח וינה:

שוער:

1. קולה חמילרסקו מהקבוצה הצבאית, גדוד חיל הרגלים ה-50 בקובל (גורקה)

מגינים:

2. מנשה גלר 3. דודיה רויטר

קשרים:

4. קשר שמאלי: איזו-ישראל מרין 5. חלוץ עזר: שמוש רויטר 6. קשר ימני: ברל'ה שניידר

7. קשר שמאלי: שלמה סטולר או מוטל'ה ארביטמן. 11. קשר ימני מרין יהודה

חלוצים:

8. לוניה גורין, סגן הקפטן 9. חלוץ מרכזי והקפטן: יאשה גבירצמן 10. סגן הקפטן: מושקה פרידמן

המשחק נערך בנוכחות: ראש העיר הפולני, סגן ראש העיר- משה פרל, הגנרל יאן ווידירוביץ- המפקד הצבאי בקובל (גורקה, שלייד בכובה).

פרטים נוספים על השחקנים:

קולה חמילרסקו- מהקבוצה הצבאית, גדוד חיל הרגלים ה-50 בקובל (גורקה)

מוטל'ה ארביטמן- נגר, עלה ארצה, גר בקיבוץ בגליל, נפטר.

מושקה פרידמן- היום בן 92, נשוי לרופאה. בן פרופסור ונכדים. גר בוורשה, פרופסור באוניברסיטה, מרצה לתרבות יידיש ותיאטרון.

כתב: ד"ר מרדכי זיו, כפר-סבא, אוגוסט 2005.

אצטדיון הכדורגל בקובל- זיכרונות קטע מראיון עם ד"ר מרדכי זיו (ליברזון מהבית)

בקובל היה מגרש כדורגל יחיד על פי התקן הלאומי - מגרש של מועדון "חשמוניאה". היו שם תחרויות בין הערים. למשל חשמוניאה קובל נגד חשמוניאה רובנו. קבוצת רובנו היתה שם דבר, הם היו דומים לכוח וינה שזכו פעם כאלופי אוסטריה. פעם הכח וינה החליטו להגיע לקובל, אורחי חשמוניאה קובל. לתחרות הזו אני התכוננתי והחלטתי לקנות כרטיס. בדרך כלל לא הייתי קונה כרטיס, הייתי יושב על העצים מסביב, או נכנס דרך חורים מתחת לגדר ועובר כמו חתול.

זה היה אצטדיון אמיתי. גדר סביב- סביב. מחוץ למגרש היה הנהר טוריה ושדות ירק שנמשכו קילומטרים ארוכים. מגשרהבטון שליד גימנסיית תרבות עד לגשרי הרכבת הראשון והשני. שני גשרים של רכבות היו, אחד מהגשרים היה רק לרכבות אקספרס- וורשה, למברג ולכל פולין, והשני- גשר עבור רכבות משא עם בנזין ושמן מגליציה שם היו לפולנים הרבה מכרות נפט.

כדי לצפות במשחקים מבחוץ הייתי מטפס על גשר האקספרס. היו משני עברי המסילה שוליים מעץ והייתי יכול לעמוד שם בטוח גם כשהרכבת עברה. היה שם שלט אזהרה: זהירות כשהרכבת מגיעה, עמוד בצד והיאחז במעקה! לאיצטדיון הכדורגל היה יציע לקהל רק מצד אחד. היו בו כחמש-שש שורות. עד 1000 איש היו יכולים לשבת ביציע. גדר עץ גבוהה הקיפה את המגרש והחברה היו עושים חורים בין הקרשים ומסתכלים חினם. אחרים היו עושים מחילות. זה היה די יקר להיכנס למשחק. כרטיס עלה זלוטה וזה היה כסף גדול. הכרטיס היחידי שקניתי היה למשחק עם הכוח וינה שהסתיים בתוצאה 11:1 לטובתם ואמרו שאת הגול האחד נתנו מתנה לקהל... שחקני הכח וינה פשוט פתחו את השער...

היה מלא באנשים באותו משחק, כרטיסים לא ניתן היה להשיג חודש-חודשיים לפני כן. הגיעו גם אוהדי כדורגל פולניים. בקובל היתה קבוצה פולנית ידועה של הצבא שהיה ממוקם לא רחוק מבכובה. המגרש שלהם היה שם בגורקה, שהיה, כשמו, מין גבעה 10-15 מטר מעל הסביבה. מחנות הצבא היו עוד מתקופת הצארים, האוסטרים וגם הצבא הפולני בנה שם. גם הסובייטים כשבאו ב- 1939 בנו בגורקי והתחילו לבנות גם קרוב לבית הקברות היהודי החדש.

אם הפולנים רצו להשכיר את אצטדיון חשמוניאה הם שילמו, הם שיחקו בימי ראשון על פי הסכם. קבוצת הכדורגל הרשמית של הצבא זה היתה "הבריגאדה, גדוד מס' 50 של קלעים".